

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

4. Гілберг К., Аутизм: медичні та педагогічні аспекти. www.ksu.ru
Н. Г. Манеліс. Нейропсихологічний аналіз розладів аутистичного спектру, 2008. 511 с.
5. Frith, U. & Happé. Міжнародний огляд психіатрії. International Review of Psychiatry, 2, 79-88. F. (1994). Autism: beyond 'theory of mind'. (Аутизм: поза «теорією розуму»). Cognition, 50, 115-132.

Венгер А. С., Поворознюк А. П.

**СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ КОРЕКЦІЙНОЇ
РОБОТИ З ДІТЬМИ З КОГНІТИВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Анотація. У статті розглядається метод сенсорної інтеграції, як один із варіантів корекційного впливу на дітей з затримкою когнітивного розвитку.

Ключові слова: сенсорна інтеграція, когнітивний розвиток, корекційна робота.

Постановка проблеми. В основі розвитку та навчання дитини першочергово знаходиться сприйняття. Воно є невід'ємною частиною формування та розвитку вищих психічних функцій. Власне, саме від можливості сприймання, передачі, аналізу інформації та зворотного зв'язку і залежить те, як буде розвиватися дитина.

Розвиток сенсорних сфер поки ще досі залишається недооціненим так, як має бути. Хоча, останні 10 років в нашій країні можна спостерігати такий собі сплеск інтересу до методу СІ. Та активне впровадження його у корекційні програми все ще не спостерігається. Спеціалісти СІ спостерігають насторожене ставлення батьків до всіляких сенсорних коробок, гамаків та качалок. Бо, це на думку батьків немає нічого спільного з реальною корекційною роботою. Але саме приkre, що часто й спеціалісти корекційної галузі не досить чітко розуміють навіщо дитині працювати над розвитком сенсорної сфери. І не можуть донести важливість методу СІ в корекції дитини. Особливо у дітей з порушеннями когнітивного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ряд досліджень вказує на особливу значимість впливу СІ саме на розвиток психомоторних та сенсорно-перцептивних здібностей у дітей з ООП. Сенсорна обробка інформації – це свого роду спілкування між ЦНС та органами чуття (ПНС). І це не можливо заперечувати, або спростовувати.

Про особливості сенсорного розвитку дітей говориться в роботах Д. Айрес, У. Кіслінг, Р. Шааф, С. Роллі, Н. Беренштейн, Є. Монтесорі, Ю. Малікової, Н. Степанець, Ростомашвілі, О. Байер, О. Кіпаренко, А. Заплатинськоь, Т. Скрипник, Н. Литвин, О. Сойко, О. Борецькоь та ін.

Ще у 1979 році американська дослідниця та ерготерапевт Джин Айрес написала книгу «Дитина та сенсорна інтеграція». Це видання було призначене для батьків, які мають дітей з порушеннями сприйняття. Але

стала також і настільною книгою багатьох корекційних педагогів та терапевтів які працюють і з методом сенсорної інтеграції у тому числі.

«Сенсорна інтеграція є найважливішою частиною роботи сенсорної системи. Ви знаєте, що їжа живить наше тіло, але для цього вона має бути перетравлена. Відчуття можна уподібнити їжі мозку: вони доставляють мозку знання, необхідні для управління тілом і мисленням. Однак, якщо сенсорні процеси не впорядковані, перетравити відчуття та насити мозок неможливо.

Сенсорна інтеграція збирає в мозку цілісну «мозаїку» зі шматочків. Уявіть, як ви чистите та їсте апельсин. Ви відчуваєте апельсин очима, носом, ротом, шкірою, долонь, м'язами та суглобами кистей рук. Звідки вам відомо, що це один-єдиний апельсин, а не багато різних? Що змушує ваші десять пальців та дві руки працювати злагоджено? Всі відчуття від апельсина і всі відчуття, отримані від кистей рук, якимось чином збираються в мозку разом, і ця інтеграція дозволяє мозку відчути апельсин як єдине ціле і використовувати руки для очищення апельсина» - пише у своїй книзі Джин Айрес [1].

Сьогодні можна спостерігати різні проблеми у поведінці, а згодом і навчанні, дітей із затримкою когнітивного розвитку, особливо якщо був в анамнезі спотворений розвиток сприйняття та засвоєння сенсорної інформації. Нажаль, в молодшому дошкільному віці на це мало звертається увага. Бо першочергово, як правило, спеціалісти нарощують когнітивні навички та стимулюють розвиток мовлення. Але, в результаті, недооцінка розвитку сенсорних сфер дитини, може призводити до низки проблем. Таких як, формування академічних та соціально важливих навичок у дитини вже у більш дорослому віці. Саме діти старшого дошкільного віку та молодшого шкільного віку з порушеним когнітивним розвитком, в результаті недостатньо сформованого сенсорного інтелекту, мають проблеми в комунікації, навчанні та інтеграції в соціумі. Бо, порушення сенсорної інтеграції призводить до проявів нетипових форм поведінки, таким як гіпо-, або гіпер- активність, самостимуляції, вокалізації, тактильні, нетипові для навколишнього середовища, патерни. А значить, впливати, й на можливість комфортної інтеграції дитини з ООП у соціум.

Метою даної статті є висвітлення та привернення уваги вузьких спеціалістів таких як: корекційні педагоги, логопеди та психологи, а також батьків до важливості розвитку сенсорних сфер у дитини з самого початку корекційної роботи.

Виклад основного матеріалу. Все що нас оточує – інформаційна середа. Вся інформація яку ми сприймаємо надходить через сенсорні системи. Діти, саме завдяки сенсорним системам накопичують, аналізують та реалізують отриману інформацію. Ще якихось 10 років тому в нашій країні про сенсорну інтеграцію говорили вкрай мало і здебільшого це були спеціалісти та науковці тісно пов'язані з фізіологією та психо-моторним розвитком. Але, на сьогоднішній день робота по методу сенсорної терапії в Україні займає досить високу ланку серед корекційних послуг. І не даремно.

Кожна друга дитина, як з ООП так і з нормотиповим розвитком стикається з тим, що в ранньому дитинстві не отримує достатньо сенсорного досвіду. А це означає, що один із самих важливих періодів розвитку для ЦНС у дитини не відбувається гармонійно, не отримується основний, базовий «фундамент» для подальшого нарощування та формування нейронних зв'язків і в результаті досвіду.

Здатність відчувати мають всі живі організми з народження, які мають ЦНС. Та тільки люди та ще деякі види тварин мають здатність сприймати світ у вигляд образів. Цей навик удосконалюється на протязі всього життя.

Відчуття знаходяться всередині нас. Тоді як сформовані образи предметів знаходяться у просторі навколо нас. Треба враховувати, що сформований образ, це комплекс отриманих та проаналізованих відчуттів (колір, форма, звукові, смакові та тактильні показники). І саме для того, щоб був сформований той, чи інший образ нам і потрібен досвід сенсорної інтеграції саме з цим образом.

Як вважає Дж.Айрес, сенсорна інтеграція – це процес, що охоплює сприймання, розпізнання та опрацювання відчуттів, що надходять з різних сенсорних систем: вестибулярної, проприоцептивної, тактильної, зорової, слухової, нюхової. Добре розвинута сенсорна інтеграція робить можливим ефективне функціонування у навколишньому середовищі, здатність планувати та організовувати власну діяльність та взаємодію з соціальною середою.

Враховуючи все вищесказане, можна говорити, що сенсорна інтеграція потрібна всім дітям без винятку. А дітям з порушеним когнітивним розвитком особливо. Дитина не може пояснити, чи в неї одна із сенсорних областей чи декілька не передають інформацію, або передають спотворено. Тому так важливо, щоб діагностику проводив професійний сенсорний терапевт.

Власне, тільки правильно проведена діагностика та складений корекційний маршрут допоможуть подолати ті, чи інші прогалини у розвитку сенсорної інтеграції у дитини.

Як зрозуміти, що у дитини є проблеми з прийняттям та засвоєнням сенсорного досвіду, особливо коли це дитина з нейровідмінним розвитком.

- Знижена(або підвищена) тактильна чутливість.
- Високий(або низький) больовий поріг – дитина може не відчувати холод/гаряче, падіння, ударяння, або навпаки над чутливо це сприймати і тд.
- Немає кордонів – дуже близький контакт, обійматися, тримати за руку, замотуватися в ковдру, простирадла, просить зробити кокон і тд.
- Багато любить кататися на гоїдалках чи каруселях.
- Ховається в досить вузьких місцях, де замало місця.
- Часто тягне предмети до рота, щоб вивчити їх.

Отже, розуміючи, на що саме потрібно звернути увагу під час занять з дитиною, вузьким спеціалістам чи батькам, побачивши такі симптоми –

обов'язково потрібно рекомендувати батькам провести діагностику дитини у сенсорного терапевта.

Висновки та перспективи. Затриманий розвиток сенсорної інтеграції призводить до низки негативних наслідків. І це не тільки про розвиток мовлення, це ще й про сприймання, обробку, передачу та реакцію на сенсорний стимул. А значить, це сприймання навколишнього середовища не таким, яким воно є насправді. Одним із важливих завдань сьогодні за вузькими спеціалістами залишається завдання глибшого занурення у розвиток дитини в онтогенезі. А це значить, що розвиток сенсорної інтеграції для дітей з ООП обов'язково необхідний. Інакше вплив недорозвитку цих систем буде призводити не тільки до поведінкових негативних проявів, проблем з розвитком мовлення, а й до таких проблем, у засвоєнні академічних навичок, як:

1. Самосприйняття;
2. Сенсорна інтеграція з тілом;
3. «голосне ходіння» - тупіт ногами під час ходіння
4. Проблемами із засвоєнням навичку письма/математики/диспраксії.

Про важливість сенсорної інтеграції у розвитку дитини потрібно говорити постійно. Проводити майстер-класи для батьків, говорити про червоні прапорці і висвітлювати важливість розвитку сенсорного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Айрес Е. Джин, за участю Джеффа Роббінса Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів. 3-тє видання / Е. Джин Айрес за участю Джеффа Роббінса. Київ : Вид. «Центр учбової літератури», 2022. 327 с.

Вересюк І. В.

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Проблема розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ не втрачає своєї актуальності протягом багатьох років, адже саме в цьому віці дитина оволодіває комунікативними навичками в силу особливої чутливості до мовленнєвих явищ, інтересу до осмислення мовленнєвого досвіду, спілкування. Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти», «Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку» наголошують на обов'язковій логопедичній допомозі дітям із ЗНМ [1; 3; 5]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями корекції лексико-граматичної сторони мовлення у дошкільників у різні часи займалися Л. Єфименкова, Н. Жукова, Р. Левіна, Н.Ільїна, Н. Чевельова, Л. Трофименко, Ю. Рібцун. Аналіз спеціальної педагогічної, логопедичної літератури та педагогічної практики свідчить про збільшення кількості дітей дошкільного віку із порушеннями психофізичного розвитку (зокрема